

Literatūros kūriniai, įtraukti į 2016 m. patvirtintas naujas
Lietuvių kalbos pradinio ir Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo
bendrasias programas

8¹.10.5. Literatūrinio ugdymo turinio apimtis 9–10 (gimnazijų I–II) klasių konkrente.

Per pamokas nagrinėjami kūriniai	Rekomenduojami kūriniai	Nagrinėjimo aspektai
I tema. Knygų skaitymas – savęs ir pasaulio pažinimo būdas		
V. Juknaitė „Išsiduosi. Balsu“. Pasirinktas užsienio autoriaus kūrinys.	Esė ir publicistika apie knygos ir skaitymo vertę šiandien. R. Granauskas „Laimingiausioji vasara“ (iš „Trečias gyvenimas“). I. Meras „Ties gatvės žibintu“. R. M. Remarkas „Trys draugai“. M. Haddon „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“. J. Gorderis (J. Gaarder) „Sofijos pasaulis“.	Kodėl verta skaityti knygas? Kaip skaitomos knygos veikia mus ir mūsų gyvenimą? Kaip iš knygų suprantame savo ir kito patirtį. Kodėl knygos nesensta? Kaip skaitomos knygos. Dialogo ir diskusijos reikšmė. Knyga – pokalbis su kitu ir savimi.
II tema. Žmogus ir tėvynė		
S. Geda „Giesmė apie pasaulio medį“. Vydūnas „Tėvynė ir žmogus“ (iš Vydūnas „Septyni šimtmečiai lietuvių ir vokiečių santykių“). R. Gavelis „Jauno žmogaus memuarai“ (12 laiškas, ištraukos).	P. Vaičaitis „Yra šalis“. J. Degutytė „Mažutė“, „Aš – Tavo“, „Gimtoji kalba“, „Monologas akmeniui“. Liūnė Sutema „Nebėra nieko svetimo“, „Taip gera kalbinti tuos, kurių nebėra...“. A. Mackus „Netikėjimas“, „Užsklanda: rečiatyvas ir šauksmas“, „Lietuva“. N. Vėlius „Pasaulio modelis“ (iš „Senovės baltų pasaulėžiūra“). G. Grajauskas „Lietuviai“. S. Čiurlionienė-Kymantaitė „Apie tautos auklėjimą“. V. Zaborskaitė „Apie tautą“, „Apie patriotizmą“, „Apie kalbą“ (iš kn. „Gairės“). D. Sauka „Apie kaltę“ (iš kn. „Gairės“). V. Daujotytė „Apie tėvynę“ (iš kn. „Gairės“). V. Kavolis „Gyvasis lietuviškumas“ (iš „Nepriklausomųjų kelias“). A. J. Greimas „Būti lietuviu“.	Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien? Ar svarbi šiandien tradicinė pasaulio samprata? Kuo grindžiamas asmens ir tautos, asmens ir tėvynės ryšys? Tautinė ir pilietinė asmens tapatybė. Koks žmogus – tokia jo tėvynė? Vydūno asmenybė. S. Gedos asmenybė.
III tema. Kūryba žmogaus gyvenime		
I. Šeinius „Kuprelis“. O. Vaildas „Doriano Grėjaus portretas“ arba kitas	M. K. Čiurlionis „Laiškai Sofijai“ (ištraukos). H. Radausko, J. Aisčio, A. Nykos-	Vaizduotės ir saviraiškos svarba. Kūrybinio pašaukimo

pasirinktas užsienio autoriaus kūrinys.	Niliūno, A. Marčėno eilėraščiai apie kūrybą. L. S. Černiauskaitė „Benedikto slenksčiai“. Dž. Londonas „Martinas Idenas“. R. M. Rilke „Laiškai jaunam poetui“. M. Ivaškevičius „Stilius plius“.	paslaptis. Meno ir tikrovės, kūrėjo ir visuomenės santykis. Kūryba kaip meilės raiška. Pasitikėjimas kitu žmogumi.
IV tema. Dialogas su tradicija: mitas, tautosaka, literatūra		
Pokalbis su Marija Gimbutiene „Iš paskutiniųjų profesorės Marijos Gimbutienės susitikimų“ (ištraukos) (M. Gimbutienė. „Laimos palytėta“, p. 115 – 125).	Pokalbis su Norbertu Vėliumi „Apie etninę kultūrą. Pokalbis su N. Vėliumi“ (Norbertas Vėlius, p. 393–400). Pokalbis su Gintaru Beresnevičiumi „Duetas XIV. Pokalbininkas etnologas Gintaras Beresnevičius“ (T. Sakalauskas, „Duetai“, p. 171–187). M. Valančius „Apie senųjų žemaičių tikėjimą“, „Apie žemaičių krikštą“ (M. Valančius „Žemaičių vyskupystė“, 17 ir 25 skirsniai).	Etninės kultūros savitumas ir svarba šiandien. Tradicinės kultūros pažinimas ir perdavimas. Senosios ir šiuolaikinės kultūros sandūra – praradimai ir atradimai. Ką mums šiandien kalba mitai? M. Gimbutienės asmenybė.
IV tema. 1 potėmė. Mitai aiškina pasaulį		
Lietuvių sakmės (apie dievus ir kitas mitines būtybes). Pasakojimai apie Sovijų, Vaidevutį, Palemoną.	„Sužeistas vėjas“, „Kaip atsirado žemė“ (sud. N. Vėlius). „Žemės atmintis“ (sud. B. Kerbelytė). G. Beresnevičius „Lietuvių religija ir mitologija“. G. Beresnevičius „Trumpas lietuvių ir prūsų religijos žodynas“. S. Daukantas „Darbai senovės lietuvių ir žemaičių“ (pasakojimas apie Vaidevutį).	Mito universalumas. Mitai tautosakoje ir kultūroje. Žmogus ir mitinės būtybės. Likimo, laimės, dalios samprata. Lietuvių kilmės mitų pagrindinės reikšmės ir idėjos. Kilmės mitų svarba bendruomenės tapatybei. Baltų ir lietuvių kilmės pasakojimų sąsajos su Antika. Baltų istorinė vaizduotė, baltų tautų giminystės suvokimas. Ką mums šiandien kalba mitai?
IV tema. 2 potėmė. Pasakos gyvybingumas		
„Eglė žalčių karalienė“.	„Gyvasis vanduo“, „Lietuvių liaudies stebuklinės pasakos“ („Apie baltąjį vilką“, „Gyvatė pati“, „Marti iš jaujos“, „Gulbė karaliaus pati“). J. Kaupas „Pasaka ir realybė“. M. Martinaičio pjesė-pasaka „Žemės duktė“. K. Saja „Po to, kai jie pavirto medžiais“.	Pasakos perteikiamos egzistencinės patirtys. Pasakos struktūra. Pasakos herojus. Herojė moteris. Pasakos ryšys su mitu.
IV tema. 3 potėmė. Liaudies daina ir dainiškoji poezija		

<p>Liaudies daina (3 pasirinktos dainos). A. Strazdas „Strazdas“. A. Vienažindys „Ilgu ilgu man ant svieto“ arba „Linksminkimos“. M. Martinaitis „Kai sirpsta vyšnios“.</p>	<p>Just. Marcinkevičius „Dienoraščiai ir datos“ (ištrauka „O, liaudies žodi, sandoros lobyne!“). G. Beresnevičius „Dainavimas atsistojus“. A. Baranauskas „Dainu dainelę“. Maironis „Oi neverk, matušėle“. S. Nėris „Grįšiu“, „Mūsų dienos kaip šventė“. P. Širvys „Kai brendu naktimi“. J. Strielkūnas „Žiedas vėjuotą rudens dieną“.</p>	<p>Liaudies dainų pasaulis – tradicinės pasaulejautos išraiška. Jauno žmogaus paveikslas dainose. Etiniai dainų idealai. Lyrinė lietuvių dainų tradicija. A. Strazdo asmenybė.</p>
<p>IV tema. 4 potėmė. Tapatybės raiška literatūroje</p>		
<p>K. Donelaitis „Metai“ (ištraukos). Žemaitė „Martė“. V. Krėvė „Skerdžius“. I. Simonaitytė „Aukštųjų Šimonių likimas“. L. Baliukevičius-Dzūkas „Dienoraštis“ (ištrauka). R. Granauskas „Kai šlama ažuolai“ arba „Liūdnosios upės“. A. Landsbergis „Žodžiai, gražieji žodžiai“.</p>	<p>V. Kudirka „Iš mano atsiminimų keletas žodelių“. M. Martinaitis „Apie darbą“ (iš kn. „Gairės“). R. Granauskas „Gyvenimas po klevu“, novelės iš rinkinio „Duonos valgytojai“. A. Miškinis „Žaliaduonių gegužė“ (ištrauka). B. Vilimaitė „Apsakymai apie Žemaitę“. G. Petkevičaitė-Bitė „Karo meto dienoraštis“ (ištraukos). V. Kavolis „Kudirkos epochos ženklai“, „Lietuvis kaip revoliucijos žmogus“. I. Simonaitytė „Vilius Karalius“. D. Staponkutė „Kartais ir maištas gydo“ (iš knygos „Iš dviejų renkuosi trečią“). O. de Balzakas „Tėvas Gorijo“. U. Lachauer „Rojaus kelias“.</p>	<p>Tapatybės atramos. Asmuo bendruomenėje: pareigos, apsisprendimai, įsipareigojimai, konfliktai. Moters vaidmens aktualizavimas. Savivertės gynimas ir priešinimasis aplinkos brutalumui. Tautinės bendruomenės tapatybės ir orumo gynimas. Tradicinis etosas – vertybės, papročiai, principai. Žmogaus ir medžio ryšys. Tradicijos ir modernumo sandūra. Romano žanrinės ypatybės. Kūrinio erdvė ir laikas. Žemaitės asmenybė. I. Simonaitytės asmenybė.</p>
<p>V tema. Antika ir jos ženklai literatūroje</p>		
<p>V tema. 1 potėmė. Antikos mitai</p>		
<p>Graikų mitai (Prometėjas, Sizifas, Narcizas, Orfėjas ir Euridikė, Dedalas ir Ikaras). Pasirinktas mitą interpretuojantis lietuvių poeto eilėraštis.</p>	<p>Ovidijus „Metamorfozės“. V. Mykolaitis-Putinas „Prometėjas“. H. Radauskas „Afroditė ir Narcizas“. J. Vaičiūnaitė „Orfėjas ir Euridikė“, „Keturi portretai“.</p>	<p>Mitų reikšmė Antikos ir dabarties žmogaus gyvenimui. Graikų mitinio pasaulio modelis. Mitų herojai ir jų žygių prasmė. Skirtas likimas ir sąmoningas pasirinkimas. Mito interpretacija.</p>
<p>V tema. 2 potėmė. Herojinis epas</p>		
<p>Homeris „Iliada“ (pasirinktos giesmės; siūloma: I. 1–445, 488–530; VI. 238–529; XVI. 257–</p>	<p>Vergilijus „Eneida“. V. Janavičius „Pakeliui į Atėnus“. K. Bradūnas „Odisėjas buvo nekantrus“.</p>	<p>Epas – tautinę bendruomenę vaizduojantis, ugdantis ir telkiantis pasakojimas. Epo herojus ir jo kovos</p>

<p>868; XVIII. 468–617; XXIV. 322–804), „Odiseja“ (pasirinktos giesmės; siūloma: I. 1–95; V. 92–224, 366–493; VI. 110–250; IX. 82–115; X. 210 – 309; XII. 166–259; XIII. 352–411; XXI. 51–433). Pasirinktas epą interpretuojantis lietuvių poeto eilėraštis.</p>	<p>A. Nyka-Niliūnas „Laivų katalogas“. H. Radauskas „Homero jaunystė“, „Tėvynės vėjas“. A. A. Jonynas, M. Vilutis „Paskutinės dienos Itakėje“.</p>	<p>prasmė. Garbės ir šlovės samprata. Epinio pasakojimo poetika.</p>
<p>V tema. 3 potėmė. Laisvo žmogaus laikysenos</p>		
<p>„Periklio kalba laidojant atėniečius“ iš Tukidido „Peloponeso karo“ (ištraukos). Sofoklis „Antigonė“. Horacijus „Jaunimui“. Kalbos, telkiančios bendruomenę (iš N. Sadūnaitės kalbos teisme (ištraukos), 1975. S. Geda „Žodis Lietuvai: kalba Persitvarkymo Sąjūdžio mitinge Vingio parke“(1988.07.09). Just. Marcinkevičius „Kalba laidojant sausio 13 d. žuvusiųosius“. V. Landsbergis „Kalba Jungtinėse Tautose“(1991.09.17).</p>	<p>Sokrato kalba teisme iš Platono „Sokrato apologijos“. Ciceronas „Prieš Marką Antonijų“ (XIV filipika), „Apie bičiulystę“. P. Karpavičius „Pamokslas, sakytas minint piliečius, paaukojusius gyvybę už laisvę ir tėvynę“ (ištraukos su Periklio ir Cicerono citatomis). Plutarchas „Biografijos“ („Periklis“, „Ciceronas“, „Julijus Cezaris“ ir kitos). Markas Aurelijus „Sau pačiam“. Lucijus Anėjus Seneka „Laiškai Lucilijui“. J. Basanavičius „Priekalba“ („Ausra“, 1883, Nr. 1). A. Mickevičius „Jono Čėčio, kaip tikrojo nario, pasveikinimas“, 1819. S. Stanevičius „Šlovė žemaičių“. J. Degutytė „Antigonė“.</p>	<p>Viešo žodžio svarba ir galia. Laisvės vertė. Išminties meilė ir jos svarba žmogaus tobulėjimui. Savarankiškas, kritiškas žmogus ir jo įsipareigojimai bendruomenei. Bičiulystės ir bendruomeniškumo reikšmė. Oratorinio žodžio ypatumai.</p>
<p>VI tema. Biblija ir jos tradicija</p>		
<p>Senasis ir Naujasis Testamentai (ištraukos: Pirmasis pasakojimas apie Kūrimą (Pr 1,1–31; 2, 1–4), Kainas ir Abelis (Pr 4, 1–16), Abraomo auka ir bandymas (Pr 22, 1–19), pasakojimas apie Babelio bokštą (Pr 11). Dovydo psalmės: Kūrėjo didybė ir žmogaus orumas Ps 8, Tremtinio malda Ps 42. Kalno pamokslas (Mt 5, 38–48), Palyginimas apie talentus (Mt 25, 14–30), Sūnaus palaidūno palyginimas (Lk 15, 11–32),</p>	<p>Ekleziastas, Giesmių giesmė (ištraukos). Evangelija pagal Morkų. E. Auerbach „Odisejo randas“ (iš „Mimezis“). K. Donelaitis „Metai“ („Žiemos rūpesčių“ pabaiga). J. Biliūnas „Lazda“, „Ubagas“. M. K. Čiurlionis „Psalmė“. Partizanų maldos. A. Miškinis „Psalmės“ („Pasaulis be Dievo“, „Rūpintojėlis“ ir kt.). V. Mykolaitis-Putinas „Rūpintojėlis“. B. Brazdžionis „Ką sakė mūrininkas Jėzui tą naktį“. B. Krivickas „Dovydas prieš</p>	<p>Biblija kaip literatūros ir kultūros tekstas: jos svarba Europos tapatybei. Senojo ir Naujojo Testamentų vaizdiniai, herojai ir siužetai: jų interpretacija literatūroje. Senojo Testamento gyvenimo išmintis ir etinės nuostatos. Krikščioniškoji meilės samprata. Asmens nelygstama vertė. Žmonių lygybės ir laisvės idėjos. Auka ir aukojimasis. Biblinio pasakojimo savitumas: teksto daugiaprasmiškumas</p>

<p>Himnas meilei (1 Kor 13). Pasirinkti trys lietuvių poezijos kūriniai, vienas prozos arba eseistinis kūrinys bibliniais motyvais.</p>	<p>Galijotą“. K. Bradūnas „Krikšto vanduo“, „Joninių naktį“ (pasirinkti eilėraščiai). S. Geda „Iš Testamento I“, „Iš Testamento II“. D. Kajokas „Apie palaidūną ir paklydėlį“. J. Sasnauskas „Pasmerkti gailėstingumui“.</p>	<p>(alegorija, parabolė, simbolis, metafora). Sakralumo patyrimas.</p>
<p>VII tema. Viduramžiai ir jų vaizdavimas literatūroje</p>		
<p>VII tema. 1 potėmė. Viduramžių pasaulis, herojai ir idealai</p>		
<p>Dantė „Dieviškoji Komedija“ (ištraukos). T. Meloris „Pasakojimas apie karalių Artūrą“ (ištraukos) arba kitas pasirinktas riterinis romanas ar herojinis epas. M. de Servantesas „Don Kichotas“ (ištraukos).</p>	<p>„Rolando giesmė“ (ištraukos). K. de Trua „Persevalis“, arba „Pasakojimas apie Gralį“. Ž. Bedjė „Romanas apie Tristaną ir Izoldą“. „Carmina burana“: vagantų poezija. F. Rable „Gargantua ir Pantagruelis“ (ištraukos). J. Aistis „Persevalis“. V. Mačernis „Don Quijote“, „Zancho Panza“, „Don Kichoto ir Sančo Pansa pokalbis“. J. Vaičiūnaitė „Lyg pėsčias karžygy“.</p>	<p>Krikščioniškoji žmogaus ir pasaulio samprata. Santykis su Antika: Vergilijaus paveikslas. Beatričės paveikslas. Poetinės vaizduotės ir pažinimo galios. Riteris ir riteriškumas: kova už gerį. Riteris pakitusiame pasaulyje: Don Kichoto paveikslo reikšmės. Parodija, komizmas, tragizmas. Riterių literatūros vaizdiniai, siužetai klasikinėje ir šiuolaikinėje literatūroje.</p>
<p>VII tema. 2 potėmė. Viduramžių Lietuva: senojo ir krikščioniškojo pasaulių susidūrimas</p>		
<p>Didžiųjų kunigaikščių laišakai (ištraukos iš: Gediminas „Laiškas Liubeko, Rostoko ir kitų miestų piliečiams, 1323 m. gegužės 26 d.“, Vytautas „Laiškas Šv. Romos imperijos imperatoriui Zigmantui, 1420 m. kovo 11 d.“, Vytautas „Laiškas Jogailai po Lucko suvažiavimo, 1429 m. vasario 17 d.“). Just. Marcinkevičius „Mindaugas“.</p>	<p>„Didžiojo kunigaikščio Vytauto pagyrimas“ (iš „Trumpojo metraščių sąvado“). K. Būga „Apie lietuvių asmens vardus“. K. Bradūnas „Pokalbiai su karaliumi“. B. Sruoga „Milžino paunksmė“. J. Grušas „Herkus Mantas“.</p>	<p>Lietuvos ir lietuvių vaizdiniai, laisvės supratimas didžiųjų kunigaikščių laiškuose. Lietuvių tautos ir kalbos samprata. Valdovo vaizdinys laiškuose. Pagarba tautos papročiams, tolerancija kitoms kultūroms. Lietuvos valdovų interpretacija modernioje literatūroje. Dramos Mindaugas sukūrimo aplinkybės: Lietuvos valstybės idėjos iškėlimas okupacijos metais. Valstybės kūrimo keliai: kalaviju ar pasitikėjimu? Valdovo asmenybės drama: pasirinkimas tarp asmeninės laimės ir valstybės.</p>

		Praeities tiesa ir melas apie praeitį. Just. Marcinkevičiaus asmenybė.
VIII tema. Santykis su tradicija XX ir XXI a. literatūroje		
VIII tema. 1 potėmė. Vertybių patikrinimas: gėrio ir blogio kova		
I. Meras „Lygiosios trunka akimirka“. J. Grušas „Meilė, džiazas ir velnias“. W. Goldingas „Musių valdovas“. Dž. Orvelas „Gyvulių ūkis“.	A. Šlepikas „Mano vardas Marytė“. M. Bulgakovas „Šuns širdis“. Dž. D. Selindžeris „Rugiuose prie bedugnės“. J. Ešer (J. Asher) „Trylika priešasčių kodėl“.	Tradicinės vertybės ir elgesio normos XX amžiuje. Moralinės kolizijos, asmens pasirinkimo laisvė ir elgesio motyvai. Gėrio ir blogio vaizdiniai, jų turinys, sąsajos su kultūros tradicija. Utopija ir antiutopija. Politinė alegorija ir satyriškas santykis su tikrove.
VIII tema. 2 potėmė. Tradicijos provokavimas ir žaidimas		
K. Ostrauskas „Jūratė ir Kastytis“ arba kita pasirinkta pjesė. K. Binkis „100 pavasarių“ (3 pasirinkti eilėraščiai).	„Keturių vėjų manifestas“. S. Gedos eilėraščiai. S. T. Kondrotas „Įvairių laikų istorijos“, „Žalčio žvilgsnis“. G. Beresnevičius „Tikrasis istorijos veidas“, „Iš gyvenimo rašytojų Lietuvos“ (ištraukos iš „Pabėgęs dvaras“). G. G. Markesas „Šimtas metų vienvėsis“. U. Eco „Rožės vardas“.	Maištas prieš tradiciją. Žaidimas kultūros ženklais. Ironiškas žvilgsnis į tradiciją ir istoriją. Stereotipų kritika. Kultūros istorija – estetiškos patirties ir meninio žaidimo šaltinis.
Mokiniai plačiau supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: A. Strazdu, Žemaite, Vydūnu, I. Simonaityte, M. Gimbutiene, Just. Marcinkevičiumi, S. Geda		